

Dr Agata Jaroszek
Uniwersytet Wrocławski

Regulacja prawa właściwego dla zobowiązań umownych w projekcie ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe

Uwagi wstępne

Potrzeba nowej kodyfikacji

Rządowy projekt ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe został przedłożony Sejmowi RP w dniu 31 października 2008 r. Głównym celem projektu jest usunięcie luk występujących w ustawie z 12 listopada 1965 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. Nr 46, poz. 290, ze zm. – dalej: ustawa z 1965 r.) oraz zharmonizowanie krajowych przepisów z prawem Unii Europejskiej. Projekt reguluje właściwość prawa dla stosunków osobistych i majątkowych oraz kwestie związane z odszukaniem, ustaleniem treści i stosowaniem prawa właściwego.

Do rządowego projektu opracowano uzasadnienie, w którym przedstawiono argumenty przemawiające za potrzebą nowej kodyfikacji, ogólną charakterystykę projektu, uwagi do poszczególnych przepisów oraz ocenę skutków projektowanej regulacji, uwzględniającą, między innymi, cel wprowadzenia ustawy, wpływ na rynek pracy, skutki społeczno-gospodarcze oraz finansowe. W niniejszym artykule zostaną przedstawione argumenty popierające opracowanie nowej ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe, następnie uwagi zgłoszone do projektu przez Radę Legislacyjną, profesorów A. Mączyńskiego oraz M. Pazdana, które odnoszą się do proponowanych rozwiązań kolizyjnych wskazujących właściwość

prawa dla zobowiązań umownych w projekcie nowej ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe.

Punktem wyjścia do podjęcia prac nad reformą prawa prywatnego międzynarodowego było rozważenie, czy potrzebna jest kodyfikacja, czy raczej nowelizacja ustawy z 1965 r.¹ Za nowelizacją istniejącej ustawy opowiedział się między innymi A. Mączyński². W 1998 r. M. Pazdan wysunął propozycję opracowania nowej ustawy, która uzupełniałaby luki istniejące w ustawie z 1965 r., oraz wskazał słabe strony regulacji, które wymagają zmian. W zakresie zobowiązań umownych M. Pazdan podkreślił, że pożądane szerokie ujęcie zakresu norm kolizyjnych ustanowionych w art. 25-30 ustawy z 1965 r. powoduje objęcie zakresem zastosowania statutu obligacyjnego różnych kwestii szczegółowych, które powinny podlegać innemu prawu. Autor zaproponował, aby w przyszłej ustawie obok norm wskazujących prawo właściwe dla zakresów ujętych szeroko, wprowadzić przepisy rozstrzygające w sposób wyraźny o prawie właściwym dla różnych kwestii szczegółowych.

Na konferencji naukowej, która odbyła się 13 grudnia 2002 r. w Katowicach, uczestnicy przychylni się do stanowiska, że rozmiar koniecznych zmian przemawia za nową ustawą. Taki też pogląd dominował w dyskusjach na konferencjach w Katowicach odbytych w grudniu 2004 r. i w styczniu 2005 r.³ Między innymi wyrażono stanowisko, że normy

---

¹ Dyskusja na temat potrzeby i kierunków reformy prawa prywatnego międzynarodowego odbyła się też 18 listopada 1998 r. na posiedzeniu Komitetu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk. M. Pazdan, *Założenia i główne kierunki reformy prawa prywatnego międzynarodowego w Polsce*, PiP 1999, z. 3, s. 20-22; tenże, *O potrzebie reformy polskiego prawa prywatnego międzynarodowego i niektórych proponowanych rozwiązaniach*, KPP 2000, z. 3, s. 504. Zob. także sprawozdanie B. Górowskiej, PiP 1999, z. 3.

² A. Mączyński, *Opinia o projekcie ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe*, Druk sejmowy 1277, Biuro Analiz Sejmowych, pkt III.

³ W dniu 13 grudnia 2002 r. w Katowicach odbyło się seminarium, w trakcie którego poszukiwano odpowiedzi na pytanie: Co dalej z kodyfikacją prawa prywatnego międzynarodowego w Polsce? Por. A. Kozakiewicz, W. Kurowski, *Co dalej z kodyfikacją prawa prywatnego międzynarodowego w Polsce?*, KPP 2003, z. 4, s. 927-936; M. Czapela, *Przepisy stare, ale czy wystarczające – Kodyfikacja prawa prywatnego międzynarodowego*, Rzeczpospolita z 11 sierpnia 2006 r., nr 187; K. Zawada, *O projekcie nowej kodyfikacji prawa prywatnego międzynarodowego*, KPP 2006, z. 4; A. Mączyński, *Polskie prawo prywatne międzynarodowe u progu XXI wieku*, [w:] *Prawo XXI wieku*.

kolizyjne dla zobowiązań z umów wymagają zmian mimo perspektywy ratyfikacji przez Polskę konwencji rzymskiej o prawie właściwym z 1980 r. oraz przyjęcia instrumentu wspólnotowego, które miało w dalszej perspektywie zastąpić konwencję rzymską⁴.

Na tym etapie zastanawiano się, czy nowa ustawa powinna ograniczyć się do przejścia odpowiednich postanowień konwencji rzymskiej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych z 1980 r., czy inkorporować te przepisy, które dotyczą zobowiązań, tj. art. 1-17 z pominięciem kolejnych art. 16-33. Zwrócono też uwagę, że warto by rozważyć wprowadzenie przepisu, który rozstrzygałoby o kwestiach mieszczących się w zakresie norm kolizyjnych z art. 32 i 33 ustawy z 1965 r. (stosunki pracy), a wykraczających poza zakres konwencji rzymskiej. W zakresie formy umowy zaproponowano dopuszczenie rozwiązania działającego *in favorem negotii*, polegającego na dodaniu trzeciej reguły do art. 12 ustawy z 1965 r., a odesłanie dalsze z art. 4 § 2 ograniczyć do tzw. odesłania przyjętego⁵.

W projekcie ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe z 2006 r. oraz w kolejnej wersji z 21 grudnia 2007 r. wzorem niektórych obcych ustawodawców (np. austriacka ustawa o prawie prywatnym międzynarodowym) zaproponowano zamieszczenie w przyszłej ustawie przepisu odsyłającego do konwencji rzymskiej i nakazującego odpowiednie stosowanie artykułów 3-15 konwencji do zobowiązań umownych wyłączonych z zakresu jej zastosowania (chyba że przepis szczególny stanowi inaczej)⁶. Taki zabieg miał na celu usunięcie potrzeby oddzielnego unor-

---

Księga pamiątkowa 50-lecia Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk, red. W. Czaplński, Warszawa 2006.

⁴ Polska jak państwo członkowskie przystąpiła do konwencji rzymskiej w maju 2005 r. Przed przystąpieniem poszukiwanie prawa właściwego dla zobowiązań umownych w Polsce odbywało się głównie na podstawie ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym z dnia 12 listopada 1965r. (Dz.U. Nr 46, poz. 290 z późn. zm.) oraz podpisanych przez Polskę konwencji dwustronnych. Podczas Rady UE 14 kwietnia 2005 roku Minister Sprawiedliwości Rzeczypospolitej Polskiej podpisał Protokół o przystąpieniu Polski do Konwencji Rzymskiej z 1980 roku o prawie właściwym dla zobowiązań umownych. W ten sposób Polska spełniła zobowiązania wynikające z art. 5.2. Aktu o Akcesji do Unii Europejskiej. Tekst konwencji został opublikowany w Dz.U. 2008 r. Nr 10, poz. 57 i poz. 58.

⁵ M. P a z d a n, *Założenia...*, s. 25.

⁶ Art. 3-15 konwencji rzymskiej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych regulują następujące kwestie: Art. 3 Swoboda wyboru prawa, art. 4 Prawo właściwe w razie braku

mowania w ustawie właściwości prawa dla umów pozostających poza zakresem zastosowania konwencji, po drugie miałyby zapobiec utrzymaniu w mocy ustawy z 1965 r. w odniesieniu do tych ostatnich zobowiązań⁷. Jednocześnie przedstawiono uwagi krytyczne dotyczące dopuszczenia odesłania do konwencji w zakresie umów, które podlegają wyłączeniu na podstawie art. 2. B. Gnela oraz F. Grzegorzczak zwrócili uwagę, że takie rozwiązanie stanowi „ułatwienie legislacyjne” oraz że normy kolizyjne konwencji rzymskiej stosuje się bez odesłania na podstawie art. 15 konwencji. W przypadku uchwalenia nowej ustawy nie będzie możliwości stosowania do zobowiązań umownych prawa polskiego w wyniku zastosowania tej instytucji⁸.

Konwencja rzymska zaczęła obowiązywać w stosunkach wewnętrznych z dniem 5 lutego 2008 r. (zgodnie z zasadą *promulgatio et vacatio legis*)⁹. W zakresie zobowiązań umownych zastępuje w każdym przypadku odpowiednie przepisy obowiązującej ustawy z 1965 r. i jako taka ma zastosowanie do wszystkich stanów faktycznych objętych jej zakresem przedmiotowym, i to niezależnie od tego, czy mają one związek z terytorium Wspólnoty (o ile oczywiście sąd polski posiada jurysdykcję w sprawie)¹⁰. Natomiast przepisy ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe dotyczące zobowiązań umownych w dalszym ciągu mają zasto-

---

wyboru prawa, art. 5 Umowy konsumenckie, art. 6 Indywidualne umowy o pracę, art. 7 Przepisy wymuszające swoje zastosowanie, art. 8 Istnienie i ważność materialna, art. 9 Forma, art. 10 Zakres obowiązywania prawa właściwego dla umowy, art. 11 Brak zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych, art. 12 Przelew wierzytelności, art. 13 Przejście wierzytelności z mocy prawa, art. 14 Dowody, art. 15 Wyłączenie odesłania.

⁷ M. Paździan, *O projekcie nowej ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym*, [w:] *Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego*, t. I, Katowice 2007, s. 17.

⁸ B. Gnela, F. Grzegorzczak, *Prawo właściwe dla konsumenckich umów zawieranych na odległość dotyczących usług finansowych*, [w:] *Kolizyjne aspekty zobowiązań elektronicznych, Materiały z konferencji Wolters Kluwer*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2008, s. 80-83; J. Gołaczyński, *Kolizyjne aspekty umów zawieranych z udziałem konsumentów*, Acta Universitatis Wratislaviensis 2004, Prawo, nr 2617, s. 60.

⁹ Tekst konwencji został ogłoszony w Dz.U. z 2008 r. Nr 10, poz. 57.

¹⁰ Konwencja rzymska zawiera przepisy samowykonalne i zgodnie z art. 91 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 i z 2001 r. Nr 28, poz. 319) będzie mogła być stosowana bezpośrednio, z pierwszeństwem przed przepisami ustawy z dnia 12 listopada 1965 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Druk sejmowy nr 1277 z 31 października 2008 r., pkt III. 2 Uzasadnienia).

sowanie do umów zawartych przed wejściem w życie konwencji rzymskiej (por. art. 17 konwencji) czyli przed dniem 5 lutego 2008 r.

Kolejnym argumentem przemawiającym za reformą jest krytyczna ocena ustawodawcy, który nie uwzględnił w stopniu dostatecznym kolizyjnoprawnej autonomii woli, czyli zalet płynących z dopuszczenia nieograniczonego wyboru prawa jako sposobu określania prawa właściwego. Zgodnie z ustawą z 1965 r. można wybrać jedynie prawo odpowiednio powiązane ze stosunkiem, o który chodzi¹¹, natomiast wybór prawa dopuszczalny jest w zakresie zobowiązań umownych nie dotyczących nieruchomości (art. 25), zobowiązań z jednostronnych czynności prawnych nie dotyczących nieruchomości (art. 25 w związku z art. 30) oraz w zakresie stosunków pracy (art. 32). Uwagi krytyczne dotyczące obowiązującego zbyt wąskiego dopuszczenia wyboru prawa wyrazili J. Skapski, M. Tomaszewski, M. Pazdan¹².

Przegląd opinii dotyczących poszczególnych przepisów projektu ustawy z 31 października 2008 r.

Rozdział 8 projektu pod tytułem „Zobowiązania wynikające z czynności prawnych” obejmuje przepisy zawarte w art. 29-36.

Art. 29 zawiera przepis informujący, że prawo właściwe dla zobowiązań umownych określa rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 593/2008/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I), które weszło w życie 24 lipca 2008 r. (dalej: rozporządzenie Rzym I lub za A. Mączyńskim rozporządzenie rzymskie I)¹³.

---

¹¹ M. P a z d a n, *O potrzebie zmiany polskiego unormowania wyboru prawa dla zobowiązań umownych*, [w:] *Problemy kodyfikacji prawa cywilnego, Księga pamiątkowa ku czci Profesora Zbigniewa Radwańskiego*, Poznań 1990, s. 630, cytowana tam literatura p. 6, s. 22.

¹² M. P a z d a n, *Założenia...*, z. 3, s. 21-22, cytowana tam literatura przypis. 6, s. 22.

¹³ Dz.Urz. UE L 177/6 z 4 lipca 2008 r. Rozporządzenie będzie miało zastosowanie do umów zawartych po 17 grudnia 2009 r. W literaturze przedmiotu A. Mączyński zaproponował nazwę „rozporządzenie rzymskie” z dodaniem numeru, stosownie do przyjętej konwencji językowej np. konwencja rzymska, konwencja haska. Por. uwagi A. Mączyńskiego, *Program haski a polskie prace kodyfikacyjne w dziedzinie prawa prywatnego międzynarodowego*, KPP 2009, nr 1, przypis 29, s. 245. Propozycja ta wydaje się być słuszna i należałoby podjąć próbę upowszechnienia tej nazwy, aczkolwiek nazwa „Rzym I” utrwa-

Wejście w życie rozporządzenia Rzym I, a także innych rozporządzeń zapowiedzianych w ramach Programu haskiego: Wzmacnianie Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości w Unii Europejskiej pozbawi więc między innymi znaczenia art. 25-31 (rozdział IX – Zobowiązania) oraz 32-33 (rozdział X – Stosunki pracy) ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe z 1965 r.¹⁴

Za przyjętym ostatecznie rozwiązaniem przemawia fakt, że okres obowiązywania w Polsce konwencji rzymskiej skończy się z dniem 17 grudnia 2009 r. W uzasadnieniu do projektu podniesiono, że przyjęte rozwiązanie może spotkać się z zarzutem, iż ignoruje ono fakt wejścia w życie w Polsce konwencji rzymskiej z 1980 r. o prawie właściwym dla zobowiązań umownych, która ze względu na swój uniwersalny charakter zastępuje w zakresie swojej regulacji przepisy ustawy z 1965 r. dotyczące zobowiązań umownych. Podczas prac nad projektem rządowym rozważano celowość uchylecia tych przepisów ustawy z 1965 r., które zastąpione zostały przez konwencję rzymską. Jednak zrezygnowano z przyjęcia takiego rozwiązania z powodu odmiennych zakresów regulacji konwencji rzymskiej oraz rozporządzenia Rzym I. W opinii projektodawców dążenie do dostosowania przepisów ustawy z 1965 r. do obydwóch instrumentów jednocześnie skutkowałoby koniecznością przyjęcia złożonej regulacji przejściowej, która osłabiałaby zasadę bezpieczeństwa prawnego.

Powyższe problemy natury legislacyjnej nie dotyczą jednak przepisów kolizyjnych w ustawach szczególnych. Dlatego postanowiono nie czekać do dnia 17 grudnia 2009 r. z uchyleciem tych przepisów ustaw szczególnych, które stały się zbędne już z dniem wejścia w życie konwencji rzymskiej¹⁵.

---

liła się w piśmiennictwie i trudno przewidzieć, czy uda się ją zastąpić bardziej poprawną nazwą „rozporządzenie rzymskie”.

¹⁴ W Programie haskim zaplanowano realizację projektów dotyczących między innymi wzajemnego uznawania orzeczeń, a w szczególności realizację do 2011 r. projektów dotyczących kolizji praw w zakresie zobowiązań pozaumownych (Rzym II) oraz zobowiązań umownych (Rzym I), europejskiego nakazu zapłaty i instrumentów dotyczących alternatywnych sposobów rozwiązywania sporów i dotyczących niewielkich roszczeń. Dz.Urz. UE C 53/1 z 3 marca 2005 r.

¹⁵ Pkt 32 uzasadnienia do projektu rządowego.

W odniesieniu do brzmienia art. 29 projektu w jego uzasadnieniu podkreślono, że celem zastosowania w nowej ustawie techniki legislacyjnej w postaci odesłań do wszystkich obowiązujących w Polsce instrumentów o uniwersalnym zasięgu, tj. zarówno wobec rozporządzeń wspólnotowych (art. 26, art. 29)¹⁶, jak i niektórych konwencji (art. 27¹⁷, art. 57 ust. 1¹⁸, art. 60 ust. 1¹⁹) jest zagwarantowanie obywatelom jasności co do ich sytuacji prawnej²⁰. Przepisy te z reguły poprzedzają regulację kwestii z tych aktów wyłączonych (por. art. 28, art. 30-31, art. 57 ust. 2-4, art. 60 ust. 2). W opinii M. Pazdana zastosowanie odesłań do rozporządzeń wspólnotowych oraz niektórych konwencji w projekcie ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe jest zgodne z „Wytocznymi polityki legislacyjnej i techniki prawodawczej” (Zapewnienie efektywności prawa Unii Europejskiej w polskim prawie krajowym)²¹. Zasadniczym zadaniem „Wytocznych...” jest zestawienie w nich zasad stosowania prawa Unii Europejskiej wynikających z orzecznictwa sądów wspólnotowych. Chociaż „Wytoczne...” z natury swej nie są dla ustawodawcy krajowego dokumentem wiążącym, to jednak wskazane w nich zasady są stosowane przez Trybunał Sprawiedliwości WE jako testy oceny zgodności działania państw członkowskich ze zobowiązaniami wynikającymi z członkostwa. Odejście od tego rodzaju zasad może skutkować wszczęciem postępowania o naruszenie Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską.

Po drugie, w „Wytocznych...” podjęta została próba zestawienia dobrych praktyk, które mają służyć zapewnieniu efektywnego wykonania prawa Unii Europejskiej w sferze polskiego prawa krajowego. Tak więc

---

¹⁶ Rozporządzenie rzymskie I (Rzym I) i rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 864/2007/WE z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych – Rzym II (Dz.Urz. UE L 199/40 z 31 lipca 2007 r.).

¹⁷ Konwencja o prawie właściwym dla wypadków drogowych sporządzona w Hadze dnia 4 maja 1971 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 63, poz. 585).

¹⁸ Konwencja o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych sporządzona w Hadze dnia 2 października 1973 r. (Dz.U. z 2000 r. Nr 39, poz. 444).

¹⁹ Prawo właściwe dla formy testamentu określa konwencja dotycząca kolizji praw w przedmiocie formy rozrządzeń testamentowych sporządzona w Hadze dnia 5 października 1961 r. (Dz.U. z 1969 r. Nr 34, poz. 284).

²⁰ Uzasadnienie do projektu rządowego, druk sejmowy nr 1277, pkt 32.

²¹ Tekst dostępny pod adresem: http://www.ukie.gov.pl/www/news.nsf/Wytoczne_polityki_legislacyjnej_i_tehniki_prawodawczej.pdf.

zgodnie z „Wytycznymi...” dopuszczalnym działaniem implementacyjnym w prawie krajowym jest zamieszczenie w ustawie odesłań do rozporządzeń wspólnotowych, czy to w wyniku wskazania organu właściwego do wykonywania zadań określonych w rozporządzeniu, czy też sankcjonowanych przez prawo krajowe zachowań; takie działanie ma skutek pośrednio informacyjny. Zapoznając się z ustawą, otrzymuje się informację, iż daną dziedzinę reguluje, oprócz prawa krajowego, także prawo wspólnotowe. Zasadą jest, że obywatele powinni zdawać sobie sprawę z istnienia rozporządzenia wspólnotowego jako aktu bezpośrednio obowiązującego i mającego bezpośrednie zastosowanie, jak również z faktu, iż ustawa regulująca dane zagadnienie nie jest jedynym aktem, z którym obywatele powinni się zapoznać, ponieważ regulacja może być np. częściowa. Jednakże dopuszczalne wydaje się zamieszczanie w treści ustawy odesłań *de facto* o charakterze informacyjnym do rozporządzeń wspólnotowych, w przypadku gdy nie ma konieczności merytorycznego odwołania się do nich²².

Odmienne w kwestii odesłania do rozporządzenia Rzym I (lub rozporządzenia rzymskiego I) w projekcie ustawy wypowiedział się A. Maćczyński, który uważa, że przepis art. 29 pozbawiony jest znaczenia normatywnego i zamieszczenie go w ustawie jest zbędne, gdyż na podstawie art. 91 ust. 1 w powiązaniu z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP nie jest konieczne zamieszczanie w ustawach przepisów nakazujących stosowanie aktów prawa UE²³.

Przepis projektu rządowego dotyczący ubezpieczeń obowiązkowych (art. 30) odsyła do rozporządzenia rzymskiego I. W stosunku do zobowiązań umownych, które na podstawie art. 1 ust. 2 lit. j rozporządzenia²⁴

---

²² Wytyczne polityki legislacyjnej i techniki prawodawczej (Zapewnienie efektywności prawa Unii Europejskiej w polskim prawie krajowym), § 43.

²³ A. Maćczyński, *Program haski...*, s. 246.

²⁴ Z zakresu zastosowania niniejszego rozporządzenia wyłączone są: umowy ubezpieczenia wynikające z operacji przeprowadzanych przez organizacje niebędące zakładami, o których mowa w art. 2 dyrektywy 2002/83/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 listopada 2002 r. dotyczącej ubezpieczeń na życie (1), których przedmiotem jest zapewnienie pracownikom lub osobom pracującym na własny rachunek, należącym do zakładu lub grupy zakładów lub do określonej grupy lub grup zawodowych, świadczeń w przypadku śmierci lub dożycia określonego wieku, przerwania lub ograniczenia działalności, choroby zawodowej lub wypadku przy pracy.

zostały wyłączone z zakresu jego zastosowania, stosuje się odpowiednie przepisy tego rozporządzenia. Przepis zwraca uwagę na potrzebę doboru w trakcie stosowania prawa odpowiednich (w zależności od tego, o co w danym przypadku chodzi) przepisów rozporządzenia²⁵ oraz opiera się na derogacji przyznanej ustawodawcy krajowemu na mocy art. 7 ust. 3 zd. 2 rozporządzenia.

W uzasadnieniu do projektu dość szczegółowo wyjaśniono regulację art. 30. Podsumowując argumentację zawartą w uzasadnieniu, należy podkreślić, że przepis art. 30 pozostawia organom stosującym prawo decyzję, czy umowę należąca do grupy umów określonych w art. 1 ust. 2 lit. j rozporządzenia rzymskiego I przyporządkować do zakresu zastosowania przepisów ogólnych tego rozporządzenia, tj. art. 3 – swoboda wyboru prawa, art. 4 – prawo właściwe w przypadku braku wyboru prawa, czy do zakresu zastosowania normy z art. 7 – umowy ubezpieczenia. Rozstrzygnięcie zależeć będzie od okoliczności konkretnego przypadku, ponieważ nie każda umowa, o której mowa w art. 1 ust. 2 lit. j rozporządzenia rzymskiego I, będzie mogła być zakwalifikowana – dla celów kolizyjnoprawnych – jako umowa ubezpieczenia²⁶.

Na podstawie art. 7 ust. 3 zd. 2 rozporządzenia przyznano państwom członkowskim fakultatywną kompetencję prawodawczą do ustanowienia krajowych norm kolizyjnych poszerzających granice wyboru prawa właściwego dla umów ubezpieczenia innych niż umowy ubezpieczenia obejmujące tzw. duże ryzyko w rozumieniu art. 5 lit. d pierwszej dyrektywy Rady 73/239/EWG²⁷. W przypadkach określonych w art. 7 ust. 3 lit. a, b lub e rozporządzenia, jeżeli państwa członkowskie przyznają większą swobodę wyboru prawa właściwego dla umowy ubezpieczenia, strony mogą skorzystać z tej swobody. Po drugie, zgodnie z art. 7 ust. 4 lit.

---

²⁵ M. Paźdzan, *Uwagi do opinii prof. dr hab. Andrzeja Mączyńskiego w sprawie projektu ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe* (druk sejmowy nr 1277), niepubl.

²⁶ A. Chróścicki, *Umowa ubezpieczenia po nowelizacji kodeksu cywilnego*, Warszawa 2008, s. 70-75.

²⁷ Pierwsza dyrektywa Rady 73/239/EWG z dnia 24 lipca 1973 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do podejmowania i prowadzenia działalności w dziedzinie ubezpieczeń bezpośrednich (innych niż ubezpieczenia na życie), Dz.Urz. UE L 228/3 z 16 sierpnia 1973 r. Dyrektywa ostatnio zmieniona dyrektywą 2005/68/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.Urz. UE L 323/1 z 9 grudnia 2005 r.).

b na zasadzie odstępstwa od ust. 2 i 3 państwo członkowskie może postanowić, że umowa ubezpieczenia podlega prawu państwa członkowskiego, które nakłada obowiązek ubezpieczenia²⁸.

Projekt nie zawiera norm kolizyjnych poszerzających granice wyboru prawa w stosunku do umów ubezpieczenia innych niż umowy ubezpieczenia obejmujące tzw. duże ryzyko, pokrywających ryzyka umiejscowione na terytorium państw członkowskich. Rozwiązanie to jest wyrazem stanowiska, zgodnie z którym kolizyjnoprawna ochrona ubezpieczających powinna być – w świetle przepisów rozporządzenia Rzym I – realizowana w drodze ograniczenia dopuszczalności wyboru prawa.

O rezygnacji z poszerzenia wyboru prawa w zakresie umów ubezpieczenia innych niż umowy ubezpieczenia dużych ryzyk pokrywających ryzyka umiejscowione na terytorium państw członkowskich zdecydował zatem wzgląd na potrzebę kolizyjnoprawnej ochrony ubezpieczającego. Z uwagi na fakt, że rozporządzenie uznaje szczególny charakter umów ubezpieczenia, celem szczególnych norm kolizyjnych jest zapewnienie odpowiedniego poziomu ochrony ubezpieczających. W przypadku gdy umowa ubezpieczenia nieobejmująca dużych ryzyk obejmuje więcej niż jedno ryzyko, z którego co najmniej jedno jest umiejscowione w państwie członkowskim, a co najmniej jedno jest umiejscowione w państwie trzecim, szczególne reguły dotyczące umów ubezpieczenia zawarte w rozporządzeniu stosuje się jedynie do ryzyka ubezpieczeniowego lub ryzyk umiejscowionych w danym państwie członkowskim lub państwach członkowskich. Warto zauważyć, że art. 6 rozporządzenia, który zawiera szczególną normę kolizyjną dla umów konsumenckich, nie powinien mieć

---

²⁸ Dla umów ubezpieczenia innych niż umowy ubezpieczenia obejmujące tzw. duże ryzyko strony na podstawie art. 3 mogą jedynie wybrać: prawo państwa członkowskiego, w którym umiejscowione jest ryzyko ubezpieczeniowe w chwili zawarcia umowy (art. 7 ust. 3 lit. a); prawo państwa, w którym ubezpieczający ma miejsce zwykłego pobytu (art. 7 ust. 3 lit. b); jeżeli ubezpieczający będący stroną umowy ubezpieczenia objętej niniejszym ustępem prowadzi działalność handlową lub przemysłową bądź wykonuje wolny zawód, a umowa ubezpieczenia obejmuje co najmniej dwa ryzyka ubezpieczeniowe związane z tą działalnością i umiejscowione w różnych państwach członkowskich – prawo jednego z tych państw członkowskich lub prawo państwa miejsca zwykłego pobytu ubezpieczającego (art. 7 ust. 3 lit. e). Zob. także *Opinia o projekcie ustawy Prawo prywatne międzynarodowe*, Rada Legislacyjna, RL-0303-46/08, pkt., 3, projekt opinii opracował M. Kępiński.

zastosowania w przypadku tych szczególnych umów (por. pkt 32 i 33 preambuły rozporządzenia).

W art. 31 ust. 1 projektu skorzystano z kompetencji udzielonej w art. 7 ust. 4 lit b rozporządzenia rzymskiego I. Prawem właściwym dla umowy ubezpieczenia obowiązkowego jest prawo państwa członkowskiego nakładającego obowiązek ubezpieczenia. Na podstawie jednostronnej normy kolizyjnej zawartej w projektowanym przepisie należy stosować prawo polskie do umów ubezpieczenia, jeśli obowiązek ubezpieczenia jest wymagany przez prawo polskie. Za wyłączeniem wyboru prawa dla tych umów przemawia ich silny związek z polskim obszarem prawnym. Jednocześnie dopuszczono w ust. 2 stosowanie obcych norm kolizyjnych, a także uznanie wyłączenia wyboru prawa, jeśli prawem właściwym dla umowy ubezpieczenia obowiązkowego jest prawo państwa członkowskiego Europejskiego Obszaru Gospodarczego, które taki obowiązek przewiduje. W rozumieniu rozporządzenia państwo członkowskie w odniesieniu do umów ubezpieczenia oznacza wszystkie państwa członkowskie, a nie tylko te państwa (z wyjątkiem Danii), do których stosuje się niniejsze rozporządzenie (art. 1 ust. 4).

Kolejne artykuły rozdziału 8 projektu regulują kwestię wyłączoną przez rozporządzenie rzymskie I (por. art. 1 ust. 2 pkt d), jak również kwestie pominięte w ustawie z 1965 r., mianowicie zobowiązania z papieru wartościowego innego niż weksel i czek (art. 32), skutki przelewu wiarytelności wobec osób trzecich (art. 34), przejęcie długu (art. 35), wpływ zmiany wartości waluty na wysokość zobowiązania (art. 36).

W opinii Rady Legislacyjnej przepis dotyczący papierów wartościowych (art. 32) innych niż weksle i чеки, (tu obowiązują nadal przepisy prawa wekslowego i czekowego) nie jest omówiony w uzasadnieniu, podobnie art. 34, 35 oraz 36²⁹. W opinii Rady Legislacyjnej uzasadnienie powinno jednak te kwestie wyjaśnić i wskazać na ich powiązanie z normami prawa wekslowego i czekowego. W związku z tym należy wnioskować o uzupełnienie uzasadnienia w tym zakresie. Wydaje się, że podstawę dla sformułowania treści przepisu art. 32 może stanowić wyłączenie zawarte w art. 1 ust. 2 pkt d rozporządzenia Rzym I w odniesieniu do zobowiązań z weksli, czeków i innych papierów wartościowych. Wyłączenie jest

---

²⁹ *Opinia o projekcie ustawy...*, pkt 10.

uzasadnione ze względu na fakt regulacji tej kwestii w odrębnych konwencjach prawa materialnego, np. konwencja genewska w sprawie jednolitej ustawy o wekslach trasowanych i własnych z 7 czerwca 1930 r. i konwencja genewska w sprawie jednolitego prawa czekowego z 19 marca 1931 r., których przedmiot regulacji wykracza poza zakres kompetencji Wspólnoty, a ich dalsze istnienie nie powinno być kwestionowane³⁰.

Rozporządzenie zwraca uwagę, że zobowiązania z weksli, czeków, weksli własnych oraz innych zbywalnych papierów wartościowych powinny obejmować także konosamenty w zakresie, w jakim zobowiązania z konosamentu wynikają z jego zbywalności (por. pkt 9 preambuły rozporządzenia).

Art. 33 projektu reguluje właściwość prawa dla zobowiązań z jednostronnych czynności prawnych, uwzględniając specyfikę tych czynności. Zgodnie z ust. 1 zobowiązanie wynikające z jednostronnej czynności prawnej podlega prawu wybranemu przez osobę dokonującą tej czynności. Od chwili, gdy obie strony takiego zobowiązania są zindywidualizowane, wybór prawa, jego zmiana lub uchylenie wymagają porozumienia obu stron tego stosunku. Jedynie na wcześniejszym etapie wystarcza oświadczenie jednej strony (osoby dokonującej jednostronnej czynności prawnej).

Zgodnie z ust. 2 w braku wyboru prawa o właściwości prawa decyduje łącznik miejsca zwykłego pobytu lub siedziby osoby dokonującej czynności prawnej (z chwili dokonania czynności prawnej). Łącznik ten ma przewagę nad bardziej ulotnym łącznikiem miejsca dokonania czynności prawnych, gdyż nawiązuje do okoliczności stosunkowo łatwych do ustalenia, tj. dostrzeganych (rozpoznawanych) przez otoczenie³¹. W zd. 2 ust. 2 reguła korekcyjna umożliwia weryfikację zastosowania normy z art. 33 ust. 2 zd. 1 projektu w sytuacji, gdy stosunek zobowiązaniowy wykazuje silniejszy związek z innym państwem niż państwo wskazane na podstawie tej ostatniej normy. W opinii projektodawców szczególnie reguła korygująca zapewnia elastyczność w stopniu, w jakim jest to wysoce pożądane³².

---

³⁰ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I), Dz.Urz. UE C (2006/C 318/10), pkt 3.1.3.

³¹ Uzasadnienie do projektu, druk sejmowy 1277, art. 33.

³² Uzasadnienie do projektu, druk sejmowy 1277, pkt II.3.

W danej sytuacji może więc zaistnieć konieczność zastosowania innego łącznika niż łącznik miejsca zwykłego pobytu lub siedziby osoby dokonującej jednostronnej czynności prawnej.

Co więcej, proponowane rozwiązanie jest zgodne z klauzulami korygującymi, przyjętymi w rozporządzeniu rzymskim I³³. Na podstawie art. 11 ust. 3 rozporządzenia (ważność formy umowy) jednostronna czynność prawna, która odnosi się do umowy już zawartej lub umowy, która ma być zawarta, jest ważna ze względu na formę, jeżeli spełnione są wymagania co do formy określone przez prawo, które zgodnie z rozporządzeniem jest lub byłoby właściwe dla umowy, lub przez prawo państwa, w którym ta czynność prawna została dokonana, lub prawo państwa, w którym osoba dokonująca czynności miała w tym czasie miejsce zwykłego pobytu. Ten przepis nie ma zastosowania do umów konsumenckich objętych zakresem zastosowania art. 6 rozporządzenia, na podstawie którego forma umowy konsumenckiej podlega prawu państwa, w którym konsument ma miejsce zwykłego pobytu (por. art. 11 ust. 4).

Art. 34 projektu stanowi wypełnienie występującej w konwencji rzymskiej z 1980 r. luki w zakresie kolizyjnoprawnej regulacji przelewu wierzytelności. Przepis ten rozstrzyga o skutkach przelewu wobec osób trzecich na podstawie prawa państwa, któremu podlega przelewana wierzytelność. Według projektodawców wprowadzenie w polskiej ustawie kolizyjnej unormowania skuteczności przelewu wobec osób trzecich pozwoli uniknąć wątpliwości, jakie pojawiają się przy stosowaniu konwencji rzymskiej z 1980 r., oraz usunąć lukę występującą w ustawie z 1965 r., która w ogóle nie zawiera normy kolizyjnej wskazującej prawo właściwe dla przelewu wierzytelności. Konwencja bowiem nie reguluje kwestii skuteczności przelewu wierzytelności wobec osób trzecich innych niż dłużnik (na przykład innego cesjonariusza tej samej wierzytelności, który nabył ją od cedenta, czy wierzyciela cedenta). Kwestia ta jest odmiennie regulowana w prawie prywatnym międzynarodowym poszczególnych państw członkowskich³⁴.

---

³³ M. Pazdan, *Uwagi do opinii...*, pkt 4.

³⁴ J. Gołaczynski, *Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i handlowych w Unii Europejskiej*, Warszawa 2007, s. 197.

Unormowanie dotyczące przelewu wierzytelności art. 12 ust. 1 i ust. 2 konwencji rzymskiej odpowiada w zasadzie odpowiednim przepisom rozporządzenia rzymskiego I, tj. art. 14 ust. 1 i ust. 2 z niewielkimi modyfikacjami. Co do zasady funkcją art. 14 rozporządzenia jest identyfikacja prawa, które reguluje stosunek prawny pomiędzy cedentem a osobą trzecią (cesjonariuszem) inną niż dłużnik oraz rozstrzyga o zbywalności stosunku pomiędzy nabywcą wierzytelności a dłużnikiem, przesłankach skuteczności wierzytelności lub subrogacji wobec dłużnika oraz zwalniającym skutku świadczenia przez dłużnika.

W projekcie rozporządzenia Komisja zaproponowała normę kolizyjną w odniesieniu do kwestii pierwszeństwa przenoszonych wierzytelności wobec osób trzecich (art. 13 ust. 3 projektu), która podlegałaby prawu państwa, w którym cedent miałby miejsce zwykłego pobytu w chwili dokonania przeniesienia. Rozwiązanie to nie ma odpowiednika w konwencji rzymskiej. Jednakże w ostatecznej wersji zrezygnowano z zamieszczenia tego przepisu ze względu na wiele uwag krytycznych wyrażonych przez przedstawicieli sektora finansowego, w opinii których takie rozwiązanie utrudniałoby wskazanie prawa właściwego oraz ustalenie przez dłużnika (w niektórych wypadkach), kto przejął jego dług. Poza tym uważano, że dodanie kolejnej normy kolizyjnej spowodowałoby jeszcze większe trudności w stosowaniu istniejących przepisów art. 14 ust. 1 i 14 ust. 2 rozporządzenia³⁵.

W związku z tym, że nie udało się znaleźć kompromisu w kwestii unormowania skuteczności przelewu wobec osób trzecich, rozporządzenie na podstawie art. 27 ust. 2 zobowiązuje Komisję do przedłożenia do 17 czerwca 2010 r. Parlamentowi Europejskiemu, Radzie i Europejskiemu Komitetowi Ekonomiczno-Społecznemu sprawozdania na temat skuteczności przelewu lub subrogacji wobec osób trzecich oraz kwestii pierwszeństwa przenoszonej wierzytelności przed prawami innych osób. Sprawozdaniu ma towarzyszyć, w razie potrzeby, wniosek dotyczący zmiany niniejszego rozporządzenia i ocena wpływu przepisów, które mają być wprowadzone.

---

³⁵ *Rome I – should UK opt In?*, uwagi do art. 14 rozporządzenia, § 83-86, s. 34. Dokument dostępny pod adresem: www.justice.gov.uk/consultations/docs/cp0508.pdf

Przepis art. 35 projektu ustawy o przejęciu długu reguluje zagadnienia nieobjęte zakresem konwencji rzymskiej z 1980 r. oraz rozporządzenia rzymskiego I. W związku z tym zaproponowano, aby do przejęcia długu miało zastosowanie prawo państwa, któremu podlega przejmowany dług. Proponowane rozwiązanie jest zgodne z poglądami europejskiej doktryny i orzecznictwa w tym zakresie.

Przepis art. 36 projektu służy rozgraniczeniu statutu obligacyjnego od prawa waluty. Zgodnie z powszechnie przyjętą regułą kolizyjnoprawną zagadnienia *stricte* walutowe podlegają prawu waluty, czyli prawu państwa (lub związku państw), które kreuje określoną walutę. Prawo to jest, między innymi, pomocne przy ustaleniu miarodajnej stopy procentowej odsetek. Skutkiem zastosowania projektowanego przepisu jest przede wszystkim przyporządkowanie zagadnienia waloryzacji statutowi obligacyjnemu. Przy stosowaniu omawianego przepisu nie można będzie wykluczyć ingerencji przepisów wymuszających swoje zastosowanie spoza statutu kontraktowego³⁶.

Ze względu na fakt, że przepisy art. 34-36 dotyczą kwestii, które są aktualne dla wszystkich stosunków zobowiązaniowych, A. Mączyński odnosi się krytycznie do umieszczenia w szczególności przepisów o przelewie i przejęciu długu (art. 34, 35) w rozdziale o zobowiązaniach z czynności prawnych, skoro instytucje te odnoszą się do wszelkich zobowiązań, bez względu na ich źródło, co według autora będzie powodować trudności interpretacyjne³⁷.

Podsumowując analizę projektowanych rozwiązań kolizyjnych w zakresie zobowiązań umownych, należy wspomnieć o dwóch ważnych kwestiach, mianowicie regulacji wyboru prawa oraz ochronie konsumenta na gruncie kolizyjnoprawnym. Jak wspomniano na początku, argumentem przemawiającym za nową regulacją prawa prywatnego międzynarodowego jest, po pierwsze, fakt, że obowiązująca ustawa z 1965 r. charakteryzuje się zbyt wąskim wykorzystaniem wyboru prawa jako sposobu określania prawa właściwego. W związku z tym, wobec wejścia w życie konwencji rzymskiej oraz rozporządzeń Rzym I i Rzym II, w części ogólnej projektu uregulowano wybór prawa (art. 4 ust. 1). Osobne

---

³⁶ Uzasadnienie do projektu, druk sejmowy 1277, uwagi do art. 35.

³⁷ A. Mączyński, *Opinia o projekcie ustawy...*, pkt 2.

uregulowanie wyboru prawa w części ogólnej podnosi także rangę tej instytucji oraz usuwa konieczność powtarzania zasad dotyczących wyboru prawa w części szczególnej ustawy.

Propozycje regulacji konsumenckiej w nowej ustawie – Prawo prywatne międzynarodowe

Ustawa z 1965 r. nie zawiera specjalnych kolizyjnoprawnych instrumentów służących ochronie strony „słabszej” stosunku prywatnoprawnego (konsumenta, pracownika, poszkodowanego). Według M. Pazdana instrumenty ogólne, np. klauzula porządku publicznego, nie zapewniają w sposób wystarczający ochrony strony słabszej. Za wyodrębnieniem szczególnej regulacji konsumenckiej w nowej ustawie – Prawo prywatne międzynarodowe w polskiej doktrynie opowiedziała się M. Jagielska³⁸. W opinii autorki konieczna jest zmiana obecnej – „fragmentarycznej i rozproszonej regulacji w kompletną konstrukcję kolizyjną zlokalizowaną w prawie prywatnym międzynarodowym, a nie kodeksie cywilnym czy wybranych ustawach”. Szczególna regulacja konsumencka powinna dotyczyć nie tylko ograniczenia wyboru prawa dla zobowiązań umownych i deliktowych, ale także sytuacji, gdy strony nie dokonały wyboru prawa.

W ustawie z 1965 r. ustawodawca nie zdecydował się na wprowadzenie normy wskazującej prawo właściwe dla umów konsumenckich. W toku prac nad projektem pojawiły się propozycje uregulowania kwestii określenia prawa właściwego dla umów konsumenckich. Po pierwsze, J. Gołaczyński zaproponował wprowadzenie do obowiązującej ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe z 1965 r. rozwiązań polegających na rozszerzeniu art. 25 p.p.m. o postanowienie, że wybrane prawo obce dla stosunku umownego z udziałem konsumenta musi zawierać przepisy, które zapewniają równy standard ochrony, jaki konsument ma zagwarantowany na podstawie prawa obowiązującego w państwie jego zamieszkania. W przypadku braku wyboru prawa dla zobowiązań z umów

---

³⁸ M. Jagielska, *Ochrona konsumenta jako zagadnienie kodyfikacyjne w prawie prywatnym międzynarodowym*, KPP 2000, nr 3, s. 648-651.

konsumenckich Autor proponuje wprowadzenie odrębnej normy kolizyjnej opartej na podstawie domicylu konsumenta³⁹.

Projekty z sierpnia 2006 r. oraz z grudnia 2007 r. zawierają odesłanie do konwencji rzymskiej także w stosunku do umów wyłączonych przez konwencję, które to odesłanie w ten sposób miałyby realizować kolizyjnoprawną ochronę konsumenta. W opinii B. Gnella i F. Grzegorzcyka nie jest to odpowiednie rozwiązanie⁴⁰. Ochrona kolizyjnoprawna konsumenta na podstawie art. 5 ust. 2 konwencji rzymskiej opiera się na zastosowaniu prawa państwa, w którym konsument ma miejsce zwykłego pobytu w trzech enumeratywnie wymienionych sytuacjach. Jeśli sytuacje wykraczają poza zamknięty katalog przesłanek z art. 5 ust. 2, określenie prawa właściwego nastąpi na podstawie ogólnych przepisów konwencji, tj. art. 3 (wybór prawa) oraz art. 4 (brak wyboru prawa), które może prowadzić do wskazania prawa państwa siedziby przedsiębiorcy (kontrahenta konsumenta) jako właściwego dla danej umowy konsumenckiej. Po drugie, art. 5 ust. 2 konwencji nie uwzględnia potrzeb handlu elektronicznego, w szczególności technik sprzedaży na odległość, pozbawiając ochrony kolizyjnoprawnej tzw. konsumenta aktywnego, który z własnej inicjatywy podejmuje kroki do zawarcia umowy z przedsiębiorcą pochodzącym z innego państwa członkowskiego.

Jednocześnie w projektach z sierpnia 2006 r. (art. 36) oraz z grudnia 2007 r. (art. 35) zaproponowano regulację, która chroniłaby konsumenta w zakresie wykraczającym poza konwencję rzymską w stosunkach pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą. Konsument mógłby skorzystać z ochrony, jaką zapewnia mu prawo państwa, w którym ma on miejsce zwykłego pobytu, chyba że przedsiębiorca – z uwagi na zakres i charakter swej działalności – nie mógł w sposób rozsądny spodziewać się zastosowania tego prawa. Sformułowanie to odpowiada treści art. 5 ust. 2 projektu rozporządzenia rzymskiego I, z którego zrezygnowano w ostatecznej wersji, a który przyznawał ochronę konsumentowi na podstawie

---

³⁹ J. Gołaczyński, *Kolizyjne aspekty umów zawieranych z udziałem konsumentów*, Acta Universitatis Wratislaviensis 2004, Prawo, nr 2617, s. 60, cytowane za B. Gnella, F. Grzegorzcyk, *Prawo właściwe dla konsumenckich umów zawieranych na odległość dotyczących usług finansowych*, [w:] *Kolizyjne aspekty zobowiązań elektronicznych, Materiały z konferencji Wolters Kluwer*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2008, s. 80-83.

⁴⁰ Tamże, s. 80.

prawa państwa, w którym ma on miejsce zwykłego pobytu, jeśli zawarł umowę w celu, który nie może być uznany za związany z jej działalnością gospodarczą lub zawodową z osobą, która działa w ramach prowadzonej działalności gospodarczej lub zawodowej. Przepis ten miałby mieć zastosowanie pod warunkiem, że umowa została zawarta z osobą, która wykonuje swoją działalność gospodarczą lub zawodową w państwie, w którym konsument ma miejsce zwykłego pobytu albo za pomocą jakichkolwiek środków kieruje taką działalność do tego państwa członkowskiego lub do wielu państw, w tym do tego państwa członkowskiego, a umowa mieści się w zakresie tej działalności, chyba że przedsiębiorca nie wiedział, gdzie konsument ma miejsce zwykłego pobytu i niewiedza ta nie wynikała z jego zaniedbania⁴¹.

Najnowszy projekt nie zawiera szczególnych przepisów kolizyjnych określających prawo właściwe dla umów konsumenckich. Na etapie opracowywania kolejnych wersji projektu ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe zaistniała konieczność usunięcia z projektu tych przepisów, które zostały najpierw objęte regulacją konwencji rzymskiej, a następnie rozporządzenia Rzym I. Jako datę wejścia w życie ustawy przewidziano 17 grudnia 2009 r. Jest to dzień, od którego stosować się będzie rozporządzenie Rzym I zawierające szczególną normę kolizyjną dla umów konsumenckich⁴².

⁴¹ Wniosek w sprawie Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady o prawie właściwym dla zobowiązań umownych (Rzym I) z dnia 15 grudnia 2005 roku COM(2005) 650, wersja ostateczna.

⁴² Zgodnie z art. 6 ust. 1 rozporządzenia umowa (z wyjątkiem umów wyłączonych na mocy art. 6 ust. 4) zawarta przez osobę fizyczną w celu, który można uznać za niezwiązany z jej działalnością gospodarczą lub zawodową („konsument”), z inną osobą wykonującą działalność gospodarczą lub zawodową („przedsiębiorca”) podlega prawu państwa, w którym konsument ma miejsce zwykłego pobytu, pod warunkiem, że przedsiębiorca: a) wykonuje swoją działalność gospodarczą lub zawodową w państwie, w którym konsument ma miejsce zwykłego pobytu lub b) w jakikolwiek sposób kieruje taką działalność do tego państwa lub do kilku państw z tym państwem włącznie, a umowa wchodzi w zakres tej działalności. Art. 6 ust. 2. Niezależnie od ust. 1, dla umowy, która spełnia warunki wymienione w ust. 1, strony mogą dokonać wyboru prawa właściwego zgodnie z art. 3. Wybór taki nie może jednak prowadzić do pozbawienia konsumenta ochrony przyznanej mu na podstawie przepisów, których nie można wyłączyć w drodze umowy, na mocy prawa, jakie zgodnie z ust. 1 byłoby właściwe w braku wyboru. Art. 6 ust. 3. Jeżeli nie są spełnione warunki określone w ust. 1 lit. a) i b), prawo właściwe dla umowy między konsumentem a przedsiębiorcą ustala się zgodnie z art. 3 (wybór prawa) i 4 (prawo właściwe w braku wyboru prawa).

B. Gnela oraz F. Grzegorzcyk odnieśli się krytycznie do nieumieszczenia w projekcie ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe norm kolizyjnych, które chroniłyby konsumenta skuteczniej niż przepisy z dziedziny prawa prywatnego międzynarodowego zawarte w różnych ustawach będących skutkiem implementacji dyrektyw unijnych (dotyczących ochrony konsumenta), których celem jest zapobieżenie możliwości ograniczenia ochrony konsumenta przez wybór prawa obcego⁴³. Podnoszone są argumenty, że, po pierwsze, przepisy zawarte w innych ustawach nie uwzględniają faktu, czy konkretna sprawa pozostaje w takim związku z Unią Europejską, że uzasadnione jest zapewnienie przewidzianej w nim ochrony. Taki warunek przewidziany jest w postanowieniach dyrektyw. Co więcej, nie wszystkie nowe polskie przepisy zrealizowały omawiany nakaz, gdyż takiego przepisu brakuje we wprowadzonych do kodeksu cywilnego przepisach o nieuczciwych postanowieniach umownych wbrew treści art. 6 dyrektywy Rady 93/13/EWG w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich⁴⁴.

Projekt z sierpnia 2006 r. początkowo pozostawał w mocy istniejące przepisy chroniące konsumenta na płaszczyźnie kolizyjnej (por. art. 68 projektu), co uznano za sprzeczne z zasadą spójności polskiego prawa prywatnego międzynarodowego. Zarówno wersja projektu z 2007 r., jak i z 2008 r. nie zawierają już przepisu art. 68 wersji projektu z sierpnia 2006 r.

Rada Legislacyjna zwraca uwagę, że przepisy końcowe projektu rządowego (rozdział 18) opierają się na założeniu koncentracji przepisów prawa prywatnego międzynarodowego w projektowanej ustawie. W konsekwencji prowadzi to do uchylecia norm kolizyjnych zawartych w innych ustawach. Ponadto kwestie kolizyjne uregulowane w tych innych ustawach objęte są także rozporządzeniami Rzym I i Rzym II⁴⁵. Na przykład art. 62 projektu przewiduje uchycienie art. 6 k.p., określającego zakres stosowania kodeksu (prawa polskiego) do stosunków z elementem zagranicznym, odpowiednio powiązanych z naszym krajem, który spełnia rolę jednostronnej normy kolizyjnej. Normuje materie objęte obecnie za-

---

⁴³ B. Gnela, F. Grzegorzcyk, *Prawo...*, s. 80.

⁴⁴ A. Mączyński, *Opinia...*, pkt III.

⁴⁵ *Opinia o projekcie...* pkt 10.

kresem zastosowania art. 6 konwencji rzymskiej z 1980 r. (obowiązującej w Polsce od 21 stycznia 2008 r.), a w przyszłości (od 17 grudnia 2009 r.) zakresem zastosowania art. 8 rozporządzenia Rzym I⁴⁶. Mimo podlegania umów o pracę rozporządzeniu Rzym I, do kwestii nieobjętych zakresem zastosowania rozporządzenia znajdują zastosowanie przepisy przyszłej ustawy. Dotyczy to np. zdolności do zawarcia umowy o pracę, uprawnień pracownika wobec pracodawcy z tytułu prawa własności przemysłowej. Stosowanie rozporządzenia Rzym I spowoduje, że w nowym projekcie zostaną uchylone normy kolizyjne zamieszczone w art. 129 ust. 3-5 oraz w art. 130 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz.U. Nr 124, poz. 1151, z późn. zm.). A. Mączyński stwierdza, że wydanie nowej ustawy powinno być okazją do usunięcia błędów w innych ustawach, dotyczących tej problematyki, a mających nadal obowiązywać⁴⁷.

Wskazanie prawa właściwego dla zobowiązań umownych zawieranych z obywatelami państw trzecich

Projekt rządowy nie wyjaśnia kwestii wyboru prawa dla zobowiązań umownych zawieranych z obywatelami państw niebędących członkami Unii Europejskiej. W opinii Rady Legislacyjnej zagadnienia wyboru prawa podlegać będą w tym zakresie, w jakim reguluje je rozporządzenie rzymskie I, natomiast przepisy ustawy krajowej stosowane będą głównie w relacjach z krajami, do których przepisy rozporządzenia nie znajdują zastosowania. Takie stosowanie naszej ustawy będzie oznaczało rozszerzenie zasad wypracowanych w prawie wspólnotowym na kraje trzecie (np. USA, Chiny, Rosja). Celowość takiego zabiegu i ocena jego skutków powinna być szerzej przedyskutowana w uzasadnieniu ustawy. Jak na razie próby rozwinięcia tych zagadnień brakuje⁴⁸. Pozostaje więc próba wyjaśnienia zasady powszechnego stosowania przepisów rozporządzenia wyrażonej w art. 2, zgodnie z którym prawo wskazane przez niniejsze rozporządzenie stosuje się bez względu na to, czy jest ono prawem państwa członkowskiego, co oznacza, że jednolite normy kolizyjne zawarte w roz-

---

⁴⁶ M. Paźdzan, *Uwagi...*, uwagi do art. 62.

⁴⁷ A. Mączyński, *Opinia...*, pkt III.

⁴⁸ *Opinia o projekcie...*, pkt 3.

porządzeniu mogą wskazać prawo państwa członkowskiego lub prawo państwa trzeciego. Zasada powszechnego stosowania ma swoją długą tradycję w prawie prywatnym międzynarodowym, w szczególności w konwencjach Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego, prawach poszczególnych państw członkowskich, w konwencji rzymskiej (art. 2), a także w rozporządzeniu rzymskim II (art. 3).

Przepisy rozporządzenia nie są więc ograniczone do sytuacji, które wykazują transgraniczny lub inny związek z Unią i państwami członkowskimi. Zgodnie z tą zasadą sąd państwa członkowskiego może wskazać na zastosowanie prawa państwa trzeciego; rozporządzenie rzymskie może wskazać prawo właściwe, nawet jeśli strony stosunku umownego nie są obywatelami Unii Europejskiej. Ustanowienie tej zasady w rozporządzeniu dotyczącym prawa właściwego dla zobowiązań umownych jest potrzebne dla prawidłowego funkcjonowania wspólnego rynku oraz dla zapewnienia spójności z rozporządzeniem Rady nr 44/2001/WE z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Bruksela I)⁴⁹ oraz z rozporządzeniem rzymskim II. Analiza przepisów rozporządzenia Bruksela I⁵⁰ prowadzi do wniosku, że mają one uniwersalny charakter, gdyż znajdują one zastosowanie zarówno do sytuacji „wewnątrzspółnotowych” (ang. *intra-Community situations*) oraz do sytuacji, które zawierają element „pozawspółnotowy” (ang. *extra-Community element*). To rozróżnienie w opinii Komisji jest sztuczne, gdyż mając na uwadze, jak bardzo stosunki gospodarcze na obszarze wspólnego rynku są ze sobą powiązane, wszystkie ewentualne spory potencjalnie mogą mieć charakter wewnątrzspółnotowy⁵¹.

Pomimo szerokiego uznania, zasada ta została poddana krytyce na gruncie opracowywania projektu rozporządzenia Rzym II, między innymi dlatego, że nie do końca jest zgodna z art. 65 traktatu, na podstawie którego środki podejmowane zgodnie z tym artykułem muszą być ko-

---

⁴⁹ Dz.Urz. UE L 12/1 z 16 stycznia 2001 r. Rozporządzenie ostatnio zmienione rozporządzeniem nr 1791/2006/WE (Dz.Urz. UE L 363/1 z 20 grudnia 2006 r.).

⁵⁰ Por. art. 2 ust. 1, art. 4 ust. 2, art. 22-24 oraz art. 27.

⁵¹ Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations („Rome II”) COM(2003) 427 final, pkt 3 komentarz do art. 2 (powszechne zastosowanie).

nieczne dla właściwego funkcjonowania wspólnego rynku. Na etapie opracowywania projektu rozporządzenia Rzym II wysunięto propozycję usunięcia treści art. 2. W zamian zaproponowano zdefiniowanie zakresu zastosowania rozporządzenia, jednocześnie uznano za konieczne określenie czynników/łączników, które wskazywałyby na powiązanie danej sytuacji ze Wspólnotą oraz tych, które wiązałyby się z funkcjonowaniem wspólnego rynku. Jeśliby przyjąć, że rozporządzenie miałoby mieć zastosowanie do zobowiązań umownych powiązanych z Unią Europejską, decyzję, czy rozszerzyć przepisy rozporządzenia na zobowiązania umowne z państwami trzecimi, należałoby pozostawić poszczególnym państwom członkowskim⁵². W innym wypadku prawo właściwe dla sytuacji niepowiązanych z terytorium Unii Europejskiej mogłoby być regulowane na mocy dwustronnych konwencji międzynarodowych pomiędzy danym państwem członkowskim a danym państwem trzecim.

Jednakże skutkiem usunięcia zasady powszechnego zastosowania byłaby sytuacja, w której państwa członkowskie miałyby dwa systemy norm kolizyjnych dla zobowiązań umownych: jeden dla spraw powiązanych z Unią Europejską (które to pojęcie należałoby zdefiniować), drugi dla spraw powiązanych z państwami trzecimi. Ograniczenie zastosowania rozporządzenia do sytuacji powiązanych z państwami Unii zawiera więc ryzyko pojawienia się rozbieżności w zakresie definiowania pojęcia powiązania danej sytuacji z terytorium Unii Europejskiej, co w konsekwencji komplikowałoby proces uproszczenia i ujednoczenia prawa prywatnego międzynarodowego.

Pomimo uwag krytycznych, które między innymi podkreślają polityczną rolę zasady powszechnego zastosowania rozporządzeń regulujących kwestię właściwości prawa zarówno dla zobowiązań umownych, jak i pozaumownych, należy uznać, że zasada ta przyczynia się do zapewnienia większej pewności prawnej oraz promowania transparentnych rozwiązań legislacyjnych.

Skutek przepisu art. 2 rozporządzenia rzymskiego I jest następujący: rozporządzenie rzymskie I zastępuje normy kolizyjne odnoszące się do zobowiązań umownych poszczególnych państw członkowskich w regu-

---

⁵² *The Rome II Regulation Report with Evidence*, House of Lords, European Union Committee, 8th Report of Session 2003-04, § 88-92.

lowanym zakresie, z wyjątkiem konwencji międzynarodowych, których stronami w chwili przyjęcia rozporządzenia jest jedno lub więcej państw członkowskich, a które ustanawiają normy kolizyjne odnoszące się do zobowiązań umownych (por. art. 25 ust. 1 rozporządzenia). Jednakże zgodnie z art. 25 ust. 2 w stosunkach pomiędzy państwami członkowskimi rozporządzenie ma pierwszeństwo przed konwencjami zawartymi wyłącznie pomiędzy dwoma lub więcej państwami członkowskimi, w zakresie, w jakim konwencje te dotyczą kwestii uregulowanych niniejszym rozporządzeniem.

Warto zwrócić uwagę na pkt 42 preambuły rozporządzenia rzymskiego I, który upoważnia Komisję do przedstawienia Parlamentowi Europejskiemu i Radzie wniosku dotyczącego procedur i warunków, zgodnie z którymi państwa członkowskie byłyby upoważnione do negocjowania i zawierania w swoim imieniu umów z państwami trzecimi w indywidualnych i wyjątkowych przypadkach dotyczących kwestii sektorowych, które to umowy zawierałyby postanowienia dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań umownych. W 2008 r. Komisja przedstawiła wniosek w sprawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego procedurę negocjowania i zawierania umów dwustronnych między państwami członkowskimi a krajami trzecimi, dotyczących kwestii sektorowych i obejmujących prawo właściwe dla zobowiązań umownych i pozaumownych⁵³. Wniosek dotyczy procedury udzielania państwom członkowskim upoważnienia w zakresie prawa właściwego dla zobowiązań umownych i pozaumownych w kwestiach sektorowych, mając na uwadze ocenę, czy obecnie istnieje wystarczający interes wspólnotowy, by zastąpić wszystkie istniejące lub proponowane umowy pomiędzy państwami członkowskimi a krajami trzecimi – umowami wspólnotowymi. Z tego względu konieczne jest ustanowienie procedury spełniającej dwójaki cel. Po pierwsze, umożliwiającej Wspólnocie ustalenie, czy istnieje wystarczający interes wspólnotowy w zawarciu danej umowy, po drugie, upoważniającej państwa członkowskie do zawarcia przedmiotowej umowy w przypadku, gdy w danym momencie Wspólnota nie ma interesu w zawarciu umowy wspólnotowej.

---

⁵³ KOM (2008) 893, wersja ostateczna.

Na podstawie art. 65 tytułu IV traktatu WE wprowadzonego traktatem z Amsterdamu w obszarze sądownictwa cywilnego przyjęto szereg instrumentów Wspólnoty. Poza wymienionym wspólnotowym dorobkiem prawnym obszar sądownictwa cywilnego wielu państw członkowskich charakteryzują liczne umowy dwustronne, które państwa te zawarły z krajami trzecimi przed wejściem w życie odnośnych postanowień traktatu z Amsterdamu lub przed przystąpieniem tych państw do Wspólnoty Europejskiej. W zakresie, w jakim istniejące umowy zawierają postanowienia niezgodne z TWE, państwa członkowskie zobowiązane są podjąć wszelkie działania zmierzające do usunięcia niezgodności zgodnie z art. 307 TWE. Europejski Trybunał Sprawiedliwości potwierdził, że w razie potrzeby państwa członkowskie zobowiązane są do rozwiązania umów niezgodnych z dorobkiem prawnym Wspólnoty. Niezależnie od istniejących umów dwustronnych konieczne może być zawarcie nowych umów z krajami trzecimi, regulujących obszary sądownictwa cywilnego wchodzące w zakres tytułu IV TWE. Komisja uważa, że może okazać się konieczne przyjęcie przepisów dotyczących prawa właściwego dla kwestii umownych i pozaumownych w tych sprawach, aby uregulować sytuacje szczególne. Mogą one dotyczyć na przykład kwestii zarządzania portami lotniczymi lub drogami⁵⁴. Należy zaznaczyć, że ta wyjątkowa kompetencja przyznana państwom członkowskim w obszarze, gdzie Wspólnota ma kompetencję wyłączną, powinna dotyczyć tych umów z państwami trzecimi regulujących daną kwestię, która rzadko stanowi przedmiot regulacji na poziomie wspólnotowym i nie ma wpływu na stosunki między innymi państwami członkowskimi a państwem trzecim, o które chodzi. Po drugie, umowa taka dotyczy sytuacji, które nie wykazują interesu wspólnoty w regulacji danej dziedziny, na przykład szczególnych powiązań pomiędzy państwem członkowskim a państwem trzecim o charakterze historycznym bądź geograficznym, które wskazują na potrzebę zawarcia umowy dwustronnej, która będzie istotna dla tego państwa członkowskiego np. ze względu na tendencje emigracji i imigracji pomiędzy tym państwem członkowskim a państwem trzecim.

---

⁵⁴ Tamże, pkt 2 przypis 9.

Podsumowanie

Niewątpliwie w uzasadnieniu do projektu ustawy brakuje omówienia skutków regulacji w stosunkach z państwami trzecimi, a także wyjaśnienia, czy odesłanie do rozporządzenia rzymskiego w projekcie ustawy oznacza stosowanie zasad wspólnotowych w stosunku do państw niebędących członkami Unii Europejskiej. Na etapie tak zaawansowanych prac projektodawcy powinni wziąć pod uwagę komentarze i opinie również tych przedstawicieli nauki, którzy wyrazili krytykę niektórych rozwiązań zaproponowanych w projekcie rządowym. Ponieważ w momencie pisania projekt jest ciągle w fazie konsultacji, należy więc poczekać, czy zostanie on przyjęty w proponowanym brzmieniu. Wydaje się, że w kwestii zobowiązań umownych lub, jak określa to projekt, zobowiązań z czynności prawnych, proponowane rozwiązania kolizyjne nie ulegną już znacznym zmianom. Konieczne zaś będzie wyjaśnienie kwestii pominiętych w uzasadnieniu lub opisanych w sposób zdawkowy, na które zwrócono uwagę podczas analizy przepisów projektu.